

VICENÇ PAGÈS JORDÀ > TEXT

Ferran Agulló, inventor de la Costa Brava

ARXIU RDG

Ferran Agulló (Girona, 1863 – Santa Coloma de Farners, 1933) va dirigir les seves energies cap a la política i cap a la poesia. Va arribar a ser el secretari general de la Lliga Regionalista i va ser nomenat Mestre en Gai Saber, però passarà a la història com a inventor d'un terme que ha fet fortuna: Costa Brava. L'esdeveniment va tenir lloc el 12 de setembre de 1908 en un article que va publicar a *La Veu de Catalunya* amb el pseudònim «Pol», i que ara podem llegir dins del volum *Marines* (Curbet Edicions), a cura de Pep Vila.

L' article, titulat *Per la Costa Brava*, va ser seguit d'uns quants més en el marc d'una amistosa polèmica entaulada amb Lluís Duran i Ventosa. En el primer lliurament, que és el fundacional, Agulló se serveix del registre poètic. Escriu tres vegades «costa brava» en minúscula (en el llibre *Marines*, la tercera és majúscula, com si entre la segona i la tercera es produís el naixement del topònim), consagrada en una frase hiperbòlica: «Oh, la nostra costa brava, sense parella al món!». La descripció és la següent: «Des de la Tordera al Cap de Creus, i seguint el Port de la Selva fins a Banyuls, ho és tot: és brava i rienta, fantàstica i dolça, treballada pels temporals a cops d'onades com un alt relleu, i brodada pels besos de bonança com una esquisidessa de monja pacient per qui les hores, els dies i els anys no tenen valor de temps».

En articles ulteriors, Agulló es converteix en un polític: projecta línies fèrries, es felicita de la construcció de ports, advoca per la construcció d'hotels, per la publicitat. La tercera entrega incorpora una anàlisi moral: els nadius de la Costa Brava són amables i servicials, sí, però massa individualistes; s'hi troba a faltar l'acció col·lectiva, que —ben dirigida— facilitaria el desenvolupament. La quarta i última ja es pot qualificar d'inequívocament econòmica. Agulló hi repassa la crisi de la indústria tapera, els estralls de la fil·loxera, la decadència de la pesca, la nul·la implicació dels *americanos*. Finalment, arriba el remei: «No ha arribat l'hora de comprendre que la salvació de molts pobles de la Costa és la indústria dels forasters». Quan neix la Costa Brava, neix també la invocació al turisme (tot i que encara no s'utilitza aquesta paraula), que ens ha de salvar de tots els mals.

«Per la Costa Brava» deu ser un dels articles més estudiats del periodisme català. Si bé Joan Torrent i Rafael Tasis, a *Història de la premsa catalana*, accepten que el terme «Costa Brava» es deu efectivament a Ferran Agulló, Josep Pla estableix a *Escrips empordanesos* que l'aplicació del topònim (que prové de la

>> Cartell de 1933 de l'Oficina de Turisme de Catalunya.

A la dreta, article íntegre de Ferran Agulló (Pol) a La Veu de Catalunya, el 12 de setembre de 1908.

costa mallorquina) a la costa nord del Principat va ser obra del propietari de l'hotel Paradís de Fornells en el decurs d'un dinar opípar al qual va assistir Agulló, que després es va limitar a escriure l'article. La *Gran Enciclopèdia Catalana*, en canvi, assevera que Agulló va encunyar el terme el 1905, tres anys abans.

El recull periodístic *Marines* va ser publicat el 1917. Com indica el títol, reflecteix l'estima de l'autor cap al mar, entès a la manera d'un espai per colonitzar, com hem vist, però també com la romanalla d'un passat que ja no ha de tornar, amb unes activitats desaparegudes i un vocabulari pintoresc. El mar no és sempre idíl·lic, ja que els textos també el mostren cruel. El que cal fer és domesticar-lo. D'altra banda, és un espai útil perquè els intel·lectuals abandonin les meditacions i es donin a la bellesa, i perquè els pintors plasmin la llum que segueix un temporal de tramuntana.

Estiuejant a Sant Feliu de Guíxols, poeta moralista, amant de les descrip-

**Quan neix la Costa Brava,
neix també la invocació al turisme
que ens ha de salvar de tots els mals**

Al Dia

Per la costa brava

Amich Durán: he llegit dues vegades el teu hermos article. La primera, al matí, a l'hora de la impaciència pels diaris, que na pren y nerviosaja als que tenim aficions de polítich y periodista, endevingudes obligació per les circunstancies; en aquella hora del zocolata fàstia, de les figures ensucrades que leuten, encastellades entre pampols, com als oriois zerraites que les picaven, molles de rosada, al eixir el sol. La segona a l'hora de la posta, com un homenatge a la teva oda a la costa brava, de finalitat práctica, com totes les teves pensades. Bra dall d'un espadat feréstech, que baixa al mar en terratremol de roques, per etzeuaves verdes y fonolls d'or; en son cim, unes ruines d'un antich convent li dona to llegendari; a llevant, una espléndida decoració de caps y roques, puntes y freus, penyalars y cales, fins a les fantástiques montanyes de Tossa, esborrellades de boscuries, correnen al entusiasta admirador de nostra costa; a garbí, la plácida corra de les platges de Blanes y Sabadell, fins a la punta de la Tordera, separades per un illot rocós que un ilume ha juntat a la terra, reposen la mirada y l'entusiasme azelebrats per l'espectacle de la costa brava; en la banda de terra, en grandios austru, les serres de Pineta, Oraviñyá, Palafróls, el Montnegre, y més enllà el Montseny, prenen tots els colors del Arch de Sant Martí: son verdes, violades, blaves, grogues, y después de color de taronja, y después danrudes, y después van escaintos, evaintse en l'ombra de la nit com n's fonguessin... La vila encén sos llumets eléctrics, calen ararres, mar endins, els sardinalers renegant dels dolas y les roasses que boten, mofantse, entre les calades, y les ones, baten espumoses els peus del penyalor gegant, canten l'eterna balada de la mar, sempre vella y sempre nova...

La teva oració mereixia aquesta trona soberba.

¡Oh, la nostra costa brava, sense parella al món! La de Mallorca és més dura, més fantástica, més grandiosa: és feta pels temporals que'l golf atia contra l'illa fa milenars d'anys; la Costa d'Or que's parteixen Italia y França, és més dolça, més somniosa: una faldada de flors; però la nostra, desde la Tordera al Cap de Creus, y seguint el Port de la Selva fins a Banyuls, ho és tot: és brava y rienta, fantástica y dolça, treballada pels temporals a cops d'onades com un alt relleu y brodada pels besos de la bonança com una esquisidessa de monja pacient per qui les hores, els dies y els anys no tenen valor de temps. Enlloch com aquí, amich Durán, tu que ab ni les hez vistes totes aquestes costes, el maridatge del mar y la terra, els caps y les badies, les cales y els penyalars, els esbojarraments de penyes de tots colors y formes, els tons, la transparencia de les aigües y sobre tot la llum, aquesta llum clara, més viva, més bella que enlloch del món...

Príeume de mentir, cosaltres, entre la vins, poetas amants de la nostra costa. Tu, Ruyra, el cisellador de amarines; tu, Rahola, el cantor del Golf de Roses; tu, Marquana, el que has entès lo om de les onades; tu, Masferrer, que hi has trobat inspiració y salut; tu... tots els que l'heu vista y sentida y cantada la nostra costa, y tu, Llaçeres, que l'has sorpresos en tots els recons amagats, en totes les hores d'esplai amorós y de furia apocalíptica: ¡Hi ha rís com la nostra costa!

N'hem de parlar més, amich Lluís, de la nostra costa: demà seguirem; permétem completar la teva patriótica excitació. Después, en agraïment, te portaré unes embosques de corals y mareperles, de curculles rissades, de caragols y nacres que, com tothom qui l'estima, guarden per sempre'l ressó de la mar...

POL.

FLAMENC

ARJUDG

>> A l'esquerra, pedra de recordança a l'Ermita de Sant Elm amb el text «Des d'aquesta trona de Sant-Elm (Sant Feliu de Guíxols) Ferran Agulló intuï la idea de batejar la Costa Brava». A la dreta, placa de la casa natal de Ferran Agulló a la plaça del Vi de Girona.

cions estàtiques i apassionades, Ferran Agulló s'extasiava davant la fumerola d'un vapor com si fos un retrofuturista. Els ciutadans que no posseïen la seva sensibilitat és que no hi tocaven: «L'home que davant dels espectacles sublimes del maridatge del mar i la costa no sent res, o li falta cor o li falta intel·ligència». A les proses d'aquest recull, *maridatge* és un dels substantius més utilitzats. Pel que fa als adjectius, l'autor hi posa una fe que podríem situar en els límits del fetixisme. En comptes de intentar reproduir en el lector els motius de la sensació que l'ha corporat, Agulló dispara salves d'adjectius, com si n'hi hagués prou d'escriure'ls perquè el lector sentís el mateix que ell: «És quelcom fantàstic, superb, incomptable...». En la història de l'estètica, aquesta falsa dreuera que serveix per suscitar emocions de manera directa rep el nom de *kitsch*.

Avui dia, resulta inevitable trobar les proses de Ferran Agulló com una mostra del romanticisme tronat, del jocfloralisme de dretes, del refistolament propi del pitjor noucentisme, del xaronisme d'abans de la guerra. Fins i tot un crític tan pietós com Josep Ma-

ria Casasús afirma a *Periodisme català que ha fet història* que «pertany a un periodisme de transició no emancipat encara de la literatura popular i de la política abrindada. No hauria passat a la història de la premsa catalana si en un moment determinat el seu nom no hagués quedat vinculat a la Costa Brava». Pep Vila, en fi, escriu al pròleg de *Marines* que «avui dia Ferran Agulló és recordat únicament com a gastrònom, pel seu *Llibre de la cuina catalana*».

Les descripcions de Ferran Agulló, tan abundoses, han envellit malament. Les seves mancances estilístiques quedarien més dissimulades si les combinés amb accions vigoroses. En aquesta obra, la Costa Brava es redueix a l'escenari de proses sense trama, transitades per pescadors que, un cop exhalades les seves frases farcides de tipismes, desapareixen en llargs passatges profusament adjectivats. Una excepció és el text *L'Aranella*, on Agulló explica que el rap va ensenyar l'home a pescar amb canya, i que el rufi va ensenyar els japonesos a dibuixar. Val la pena també citar el primer paràgraf de *L'incendi de l'«Adela»*, tan inspirat que

recorda les millors pàgines de Joseph Conrad, i que queda com a mostra del que podria haver estat l'obra d'Agulló si hagués après a moderar les efusions verbals: «Tot d'un cop callaren els grinyols de les cúrries d'un bergantí que descarregava suro: macips i mariners pararen el treball; els remes d'alguns botes i llaguts que corrien la badia eixiren de l'aigua quedant en l'aire, o, deixats de banda, es plegaren com ales al costat de les embarcacions: els ulls contrets i la mà posada de cantell arran de front, tothom mirà enfora. Un punt brillava a l'horitzó i atreia les mirades: la gent del passeig corregué a la platja: dels racons de llevant i de garbí es vararen cent llaguts. Tan bon punt deixaven els pals, rem i vela, amb vent de terra, els feien volar fora puntes: el sol tocava al cim de Sant Grau i s'enfosquia a l'horitzó. Allà, al lluny, el punt brillant s'engrandia: semblava un altre sol que eixís, els núvols es dauraven; una flamarada ajuntava mar i cel: una nau cremava en el mar».

Vicenç Pagès Jordà
és escriptor.

Val la pena també citar el primer paràgraf de *L'incendi de l'«Adela»*, tan inspirat que recorda les millors pàgines de Joseph Conrad